

GLOBALNA FINANSIJSKA KRIZA I IZAZOVI EKONOMSKE STABILNOSTI

THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS AND THE CHALLENGES OF THE ECONOMIC STABILITY

Žarko Ristić

Univerzitet za poslovne studije Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Milija Bogavac

Poslovni i pravni fakultet Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd,
Srbija

Kristijan Ristić

Poslovni i pravni fakultet Univerziteta „Union – Nikola Tesla“, Beograd,
Srbija

©MESTE

JEL Category: **E63, G01**

Apstrakt

Globalistički (nominalistički) pogled na svet logičan je nastavak liberalizacije, koja je povezana sa privatizacijom državnih (javnih) preduzeća, povećanjem uloge privatnog sektora i preduzetničke inicijative smanjenjem uplitanja države u privredne tokove (deregulacija), povećanje slobode protoka finansija i stranih ulaganja. Globalizacija je, samim tim, novo ishodište ponašanja transnacionalnih korporacija, promene u tehnologiji proizvodnje i distribucije, ekonomije obima, ponašanja potrošača, liberalisanje spoljne trgovine i protoka kapitala, proširenja granica za lociranje preduzeća i ignorisanja važnosti blizine sirovina, proizvodnje i tržišta, i naročito, ekonomske uloge nacionalnih granica. Simbol globalizacije jesu transnacionalne korporacije kojima se i domaće vlade udvaraju zbog stranih ulaganja u "globalnom trendu" širenja pseudo-vrednosti. " Globalizacija, kao takva, ruši katedrale nacionalnih vrednosti i nacionalne pripadnosti, i uništava lokalne zajednice da bi popločala stazu ka globalnom kapitalizmu. Globalizacija, doduše, može da poveže nacionalne privrede, proširi tržište, omogući pristup novim tehnologijama u proizvodnji i distribuciji, osigura priliv stranog kapitala. Ali, globalizacija donosi i nesreće: povećava ranjivost ekonomski slabijih, ubrzava zahteve za prilagođavanjem i modernizacijom privrede, unosi nepredvidiva kretanja u tokovima kapitala, pridonosi spekulativnim napadima na domaću valutu, izaziva finansijske krize, brza prebacivanja proizvodnje i zaposlenosti iz zemlje u zemlju, i povećava ekonomsku i socijalnu ranjivost malih, zemlja u razvoju.

Adresa autora zaduženog za korespondenciju:

Žarko Ristić

profesor@zarkoristic.com

Ključne reči: globalizacija, finansijska kriza, ekonomska stabilnost.

Abstract

Globalist (nominalist) view of the world is a logical continuation of liberalization, which is associated with the privatization of state (public) companies, increasing the role of private sector and entrepreneurship by reducing state interference in the economy (deregulation), increasing freedom of movement of finance and foreign investments. Globalization is, therefore, a new starting point of the behavior of trans-national corporations, changes in technology, production and distribution, economies of scale, consumer behavior, liberalization of foreign trade and capital flows, extensions of limits for locating companies and ignoring the importance of proximity to raw materials, production and markets, and in particular, the economic role of national borders. There is no culture, no dialogue. The symbol of globalization is trans-national corporations to which even local governments wooing because of the foreign investments due to "global trend" of spreading pseudo-values. Globalization as such crashes cathedrals of national values and national origin and destroys the local communities in order to pave the path to global capitalism. Globalization, however, can connect the national economy, to expand market access to new technologies in production and distribution, to ensure foreign capital inflow. In addition, globalization also brings bad luck, increases the vulnerability of economically weaker, accelerates application for adjustment and modernization of the economy, shows unpredictable movements in capital flows, contributes to speculative attacks on the domestic currency, causes financial crisis, the rapid transfer of production and employment from country to country, and increases the economic and social vulnerability of small, developing countries.

Keywords: globalization, financial crisis, economic stability.

1 UVODNA RAZMATRANJA

Neoliberalna teorija, pod maskom monetarizma, počela je da vrši uticaj u formi nove ekonomske ortodoksije, koja reguliše javnu politiku, prihvativši ideju da kejnzijanizam mora biti odbačen kako bi se ekonomika ponuda koristila za izlečenje privrede od stagflacije. Centralne banke zajedno sa MMF postepeno napuštaju fiskalna ograničenja i stroga budžetska pravila da bi se nova politika okrenula obuzdavanju inflacije, ne obazirući se na posledice nezaposlenosti. Time je otpočela nova era deregulacije svega i svačega u korist neograničenih tržišnih sloboda premoćnih korporativnih interesa. Povećane su poreske olakšice za nove investicije radi preusmeravanja kapitala ka višim stopama prinosa. Otvorena je institucionalna praksa deindustrijalizacije i belosvetkog inostranog razmeštaja proizvodnih kapaciteta bez sagledavanja posledica nove rastuće nezaposlenosti. Konkurencija i inovacije postale su sredstvo u konsolidaciju monopolske moći sa najvećim kresanjem direktnih poreza u istoriji čovečanstva.

Neoliberalna retorika imala je za cilj da razdvoji libertarijanizam, politiku identiteta, multikulturalizam, narcisoidni konzumerizam, ličnu

slobodu i društvenu pravdu, suprotstavljajući se regulatornoj politici države. Tako je otpočela nova faza kapitalističkog restrukturiranja kao odgovor na krizu akumulaciju kapitala instrumentima nove strategije deflacije udružene sa regresivnom redistribucijom prihoda i bogatstva (Harvi, 2012).

Socijalna politika je praktično bila ostavljena brizi vlasnika hartija od vrednosti Vol Strita, dok je novoinstalirana politika kresanja ogromnih budžetskih deficita stavljena u funkciju postizanja niskih kamatnih stopa. Forsiran je Volkerov povratak monetarizmu i postavljanju agencijskog osoblja okrenutog protiv regulatorne države kako bi javna imovina slobodno prelazila u privatne ruke i kako bi proizvodnja obezbedila prisvajanje visokih i subvencioniranih profita.

Fleksibilni aranžmani tržišta rada omogućili su da svi benefiti, koji potiču iz rastuće fleksibilnosti u alokaciji rada, odlaze na kapital. Nezaposlenost je rasla u skladu sa neoliberalnom retorikom o dobrovoljnoj nezaposlenosti, koja raste zato što je „rezervna cena“ radne snage previsoka.

Neoliberalni zaokret ekonomskih ideja svodio se na kompletnu fuziju monetarizma (M. Fridmana), racionalnih očekivanja (R. Lucasa), javnih izbora (Dž. Buchanan) i ekonomije ponude (A. Laffera) kako bi se pokazalo i dokazalo da je državna

intervencija problem, a ne rešenje, i da stabilna monetarna politika i radikalna poreska skraćanja zasigurno proizvode zdravu privredu. Ove nove ideje podržavali su svi prestižni univerziteti, koji su velikodušno finansirani sredstvima korporativnih fondacija. Fakulteti, poslovne škole i instituti postali su centri neoliberalne ortodoksije, koji su obučavali ekonomiste čitavog sveta, a naročito ekonomiste zemalja u tranziciji i ekonomiste za MMF i Svetsku banku, kao institucijama međunarodnih finansija. A to su bili ideali korporativnog liberalizma. Novo edukovani kadrovi prodajom javne imovine povećali su budžet i reducirali gubitaški balast javnog sektora. Osmišljena privatizacija sa smanjenjem troškova, kroz otpuštanje radnika, stvoreni su podsticaji privatnom kapitalu; kreirana je poslovna klima u kojoj su privatizacija i spekulativni prihodi išli ruku pod ruku kako bi se proširila lična i korporativna odgovornost, i povećala individualna i korporativna inicijativa sa inovacijama (radi konkurentske prednosti) (Ristić, Komazec, & Ristić, 2014).

Privatizacija, deregulacija, liberalizacija, konkurencija i inovacije jesu svi deregulatori institucionalnih barijera ekonomskom razvoju i ljudskom blagostanju sa razvijanjem „tragedije zajedničke imovine“, i „problematičnog državnog intervencionizma“. Državni suverenitet se svesno predaje globalnom tržištu, koje poboljšava efikasnost i produktivnost, snižava cene i kontroliše inflatorne tendencije. Neoliberalizam je sumnjičav prema demokratiji i zakonu većine (koji udara na prava pojedinaca) i favorizuje upravljanje preko eksperata i korporativna elita (da bi izolovati suvišne institucije, kao što je centralna banka). Neoliberalna država, po pravilu, favorizuje integritet finansijskog sistema i solventnost finansijskih institucija. Neoliberalizam snižava zarade, povećavaju eksploataciju radnika, povećava nesigurnost na poslu i eliminiše zaštitu na radu. Socijalna sigurnost srozana je do minimuma u korist sistema lične odgovornosti i jačanju partnerstva javnog i privatnog sektora. Država preuzima veći deo rizika, a privatni sistem veći deo profita. Državna prisila povećava zaštitu interesa korporativnog kapitala. Neoliberalizam ne gleda blagonaklone na naciju, a liberalna država, kao faktor konkurentnosti na globalnom tržištu, mobilizuje nacionalizam u promociji poslovne klime

preduzetničkog duha sa naglašenim individualnim slobodama (Ristić, Komazec, & Ristić, 2014).

2 GLOBALNA FINANSIJSKA KRIZA

Konkurentni generatori globalne ekonomije pritisnuli su centralne banke da slede monetaristički pravac i matrihtski sporazum da postavi široki neoliberalni okvir interne organizacije EU. Načinjen je značajan zaokret prema otvorenoj formi finansijalizacije sa rapidnim rastom stranih direktnih investicija i portfelja investiranja. Finansijska tržišta su prihvatila snažan talas deregulacije i inovacija, i, na taj način, postala su važniji instrument koordinacije i koncentracije bogatstva. Interesna sprega banka i korporacija srušio je vezu između berzi i kompanija. MMF i Svetska banka, prihvatajući oberučke neoliberalnu ortodoksiju, pripremili su novi pritisak na sve zemlje globalnog sveta da prihvate neoliberalne forme sa pečatom osmišljenih strukturnih reformi. MMF, generalno odan neoliberalnom programu, strogo insistira na kontrolisanje inflacije i na čvrstinu javnih finansija, kao primarne ciljeve, bez sagledavanja nezaposlenosti i socijalne pravde. Programski, i STO je preuzela neoliberalne standarde neometanog toka kapitala (Marković, Ilić, & Ristić, 2011).

Neregulisana finansijalizacija sa deviznim špekulantima primorala je gotovo sve vlade evropskih zemalja da olabave evropski mehanizam deviznog kursa i da ne obrate pažnju na maglovitu i neistraženu ulogu hedž- fondova. Po Krugmanu (2010) hedž-fondovi po pravilu špekulišu pozajmljenim sredstvima i privlače (navlače) investitore. Kako je inače moguće da 25 menadžera hedž- fondova zaradi oko 14 milijardi dolara, što je tri puta više nego što zaradi 80.000 njujorških nastavnika zajedno?

Deregulacija bankarstva, koja je proizvela špekulantske mehure u alokaciji kredita na tržištu nekretnina i fiskalna politika skraćanja ličnih i korporativnih poreza (radi podsticaja investicija) promenila su i misiju centralne banke, koja je do tada brinula o očuvanju pune zaposlenosti, a od sada prešla na borbu protiv inflacije, odnosno na makroekonomsku stabilnost.

Kolaps finansijskih mehura, izražen kroz poremećene cene aktive, kroz bekstvo radne

snage, kroz bekstvo kapitala i kroz interna bankrotstva doveo je do ozbiljne depresije, koja je oborila privredni rast, snizila potrošnju i dvostruko povećala nezaposlenost. Ekonomske ideje su putem međunarodne konvergencije utemeljile neoliberalni program zasnovan na reduciranju fiskalnog deficita, na uravnoteženju budžeta i na kontroli inflacije, zaobilazeći punu zaposlenost i pravičnu raspodelu dohotka. Tako je neoliberalni program EU postao kamen temeljac makroekonomske politike, koji se oslanjao na rastuću autonomiju, koheziju malih i srednjih preduzeća, promenu uslova pozajmljivanja kapitala, lobiranje, mito, korupciju i involviranje u izbore. Neoliberalizam ipak nije mogao funkcionisati bez univerzalne tendencije uvećavanja društvene nejednakosti i rastuće marginalizacije, a da ne sakrije surovu realnost narastanja klasne moći u glavnim finansijskim centrima globalnog kapitalizma.

Vladajuća neoliberalizacija obnovila je klasnu moć vladajućih elita, koje u svojim kulama stvaraju nesrazmernu količinu fiktivnih vrednosti. Tržišta imovine postala su osnovni motori akumulacije kapitala turbo kapitalizma. Tržišno vođena finansijalizacija predstavljala je osnovno obeležje neoliberalizma sa privilegovanom informacionom tehnologijom.

U talasu strukturnog prilagođavanja i neoliberalnih reformi, građani su prinuđeni da žive kao privesci tržišta. Štiglic i Krugman (2012), zalažući se za reformu globalnog upravljanja sa boljim regularnim strukturama i čvršćeg nadzora finansijalizacije, oštro su nagazili na problem nejednakosti u visini dohotka i imovine, koje generišu strukturnu krizu i degenerišu strukturne reforme. I globalni privredni oporavak bez zaposlenja i sa stagnantnim zaradama svodi se ipak na neprekidni rast dugovno finansiranog konzumerizma, budući da se američka ekonomija (Amerika d.o.o.) bazira i dalje na ogromnom količinom kredita za održavanje njenog rasipničkog funkcionisanja. Dakle, ono što je „tranziciono“ na putu ka savršenom neoliberalnom svetu već se prepoznalo kao pogrešna utopistička retorika neoliberalizma. Ideali neoliberalne ekonomije već artikulišu želju za alternativnim društvenim odnosima (Ristić, Komazec, & Ristić, 2014).

Akademski građani već traže ekonomiju bez nametanja fundamentalizma globalnog tržišta i bez ideologije ekonomizma, koja sve ljudske aktivnosti ne podvodi pod domen tržišta.

Svetska ekonomska kriza zajedno sa implementacijom neoliberalnog projekta obelodanila je pomeranja glavnog težišta globalne ekonomije iz sektora proizvodnje u sektor finansija, kao da privredna aktivnost više nije važna. Time je formalizovana primitivna privatna sloboda da se profitira na siromaštvu u formi tajno osmišljene privatne prednosti poput konkurencije, kao ključni podsticaj razvoja i generator monopola. Neoliberalno ograničavanje demokratskog načina upravljanja gurnulo je javno obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i socijalne usluge u tržišni zagrljaj najurene države i siromašni sprud nekadašnjeg javnog sektora. Štiglicov „čudan“ svet je ipak moguć, pošto siromašne zemlje subvencionišu bogate zemlje jednako isto kao i što siromašni pojedinci subvencionišu ultra bogataše. Ironija je što su SAD kao liberalno-neokonzervativna država i Kina kao konfučijansko- neokejnzijanska država ostavile utisak globalno degradiranog uređenja iz prostog razloga što su SAD svoj konzumerizam masovno finansirale iz budžetskog deficita i globalnog javnog duga, i što je Kina svoje masovne investicije u fiksni kapital i infrastrukturu finansirala na osnovu neizmirivanja dugova korišćenja nenaplativih plasmana (Ristić, Komazec, & Ristić, 2014).

Ortodoksna ekonomija upala je u klopku ozbiljnih naučnih problema, jer su ortodoksni ekonomisti pali na testu svog tržišta, čiji protagonisti nisu predvideli najgori ekonomski krah za poslednjih 80 godina. Plaćeni promoteri bankarskog sektora i hedž- fondova gurnuli su poslovne ljude sa spekulativnih litica u finansijski krah i eksploziju nezapamćene nestabilnosti. Priznate naučne ličnosti, uprkos tome, tvrdile su da je ekonomija rešila centralni problem prevenciju krize, iako je ekonomska profesija spektakularno pogrešila. Sada ti isti ekonomisti slobodnog tržišta, koji i dalje dominiraju na univerzitetima i državnim vladama, ne mogu da se opamete i preispitaju svoje teorije. Vladajuće neo klasično mišljenje, naoružano neoliberalnom ideologijom, koja je dominirala 30 godina, ne može da se pomiri sa činjenicom da deregulisana tržišta ne streme ravnoteži nego

produbljuju sklonost ekonomije na sistemskoj krizi. Tako su i arhitekta „hipoteze o efikasnim tržištima“, kao temelja finansijske deregulacije, ušle u klopku neznanja, priznajući da ne znaju šta izaziva recesiju. No, i pored toga, većina ekonomista glavne struje neoliberalne ortodoksije nastavila je i dalje da teroriše ekonomsku nauku kao da se ništa nije dogodilo. Nikako da shvate da je pogrešila, da je izazvala ekonomsku pustoš i da je zasigurno izgubila ugled.

Pobuna protiv ortodoksne ekonomske i finansijske teorije tek je sada dostigla svoj vrhunac, iako je tinjala godinama u studentskim klupama. Njima je već preko glave teorije paralelnih univerziteta, budući da teže da prekinu monolitne neo klasične ekonomske kurseve. Sa osnivanjem post kriznog ekonomskog društva, studenti sada teže da uvedu pluralističke nastavne programe i da time sruše ovu intelektualnu monokulturu. Sadašnji kupci više ne žele neoliberalni proizvod, koji je dao legitimitet vladajućoj politici, koja je proizvela sporiji rast, veću nejednakost, manju sigurnost, lošiji životni sredinu, veću nezaposlenost, veću zaduženost, lošiji standard. Jedino srpska vlada „kupuje“ neoliberalne plaćenike u formi globalnih eksperata ništavnih saveta recesione proizvodnje kriznog menadžmenta, iako su svi „zaljubljeni“ u prostranstvo finansijalizacije.

3 KRIZA GLOBALIZMA

Globalistički (nominalistički) pogled na svet logičan je nastavak liberalizacije, koja je povezana sa privatizacijom državnih (javnih) preduzeća, povećanjem uloge privatnog sektora i preduzetničke inicijative smanjenjem uplitanja države u privredne tokove (deregulacija), povećanje slobode protoka finansija i stranih ulaganja. Globalizacija je, samim tim, novo ishodište ponašanja transnacionalnih korporacija, promene u tehnologiji proizvodnje i distribucije, ekonomije obima, ponašanja potrošača, liberalisanje spoljne trgovine i protoka kapitala, proširenja granica za lociranje preduzeća i ignorisanja važnosti blizine sirovina, proizvodnje i tržišta, i naročito, ekonomske uloge nacionalnih granica. Tu nema ni kulture ni dijaloga. Simbol globalizacije jesu transnacionalne korporacije kojima se i domaće vlade udvaraju zbog stranih ulaganja u "globalnom trendu" širenja pseudo-vrednosti. " Globalizacija, kao takva, ruši katedrale

nacionalnih vrednosti i nacionalne pripadnosti, i uništava lokalne zajednice da bi popločala stazu ka globalnom kapitalizmu. Globalizacija, doduše, može da poveže nacionalne privrede, proširi tržište, omogući pristup novim tehnologijama u proizvodnji i distribuciji, osigura priliv stranog kapitala. Ali, globalizacija donosi i nesreće: povećava ranjivost ekonomski slabijih, ubrzava zahteve za prilagođavanjem i modernizacijom privrede, unosi nepredvidiva kretanja u tokovima kapitala, pridonosi spekulativnim napadima na domaću valutu, izaziva finansijske krize, brza prebacivanja proizvodnje i zaposlenosti iz zemlje u zemlju, i povećava ekonomsku i socijalnu ranjivost malih, zemlja u razvoju.

Globalizacija nudi perfidno osvajanje vlasti i kontrolu nad kapitalom. Zato je invazija bogatih na ekonomskoj unificiranosti u trendu sa stihijom nagomilavanja kapitala. Nagon za bogaćenjem vodi u totalitarizam, pošto bogatstvo postaje nova agresija. A radi se o tome da se ekonomija ipak mora spiritualizovati, jer siromašne valja staviti pod zaštitu. Etičko je pitanje ravnopravnija i ravnomernija raspodela bogatstva, a ne samo ekonomsko ili socijalno (iako je novac već postao religija). Globalizam ne sme da bude doktrina razbarušena samo u ekonomskom smeru, jer bi na scenu mogla da stupi politika "upotreba čoveka". Tada bi, doista, Etiku i Prirodu zamenili Politika i Profit, što bi gurnulo ljude u ropstvo plastične misli. Po prvi put, mondijalistički intelektualci već ne mogu da prepoznaju vlasnike vlasti kapitala, a njihova reč gubi bitku u odnosu na ekonomsku moć.

MMF ne treba slušati nego samo saslušati, a raditi sve suprotno od njegovog prevaziđenog neo klasičnog modela ravnoteže na principima neoliberalizma i globalizacije, privatizacije i deregulacije, koji produžuje ekonomsku agoniju i socijalnu tragediju. Kucanje na vrata MMF jeste dokaz potpunog poraza domaće ekonomske politike i spremnosti na savijanje pred kandžama večnog kreditnog ropstva. Život na veresiju od preko 30 milijardi evra spoljnih dugova jeste stavljanje sposobnosti vlade Srbije na međunarodni stub srama štetnog MMF, kao najvišeg stadijuma finansijskog imperijalizma ekonomskog globalizma. Ali, pogrešno je kucati i ulaziti naglavačke i u EU, na krilima tzv. B.

deklaracije koja kretenuje mladi naraštaj po logici "ni znanje, ni zvanje".

U institucionalnom tranzicionom haosu, režimski preduzetnici (i novi i stari), angažovani su za „koristan“ rad na putevima prvobitne akumulacije kapitala za preskakanje tranzicije instrumentima administrativnog preporoda, na krilima evro integracija i organizovanog kriminala preprodaje vitalnih organa privrede. Na operacionom stolu bolesne države ceh je platila primitivna privatizacija, zloglasna nezaposlenost, bečarsko zaduživanje, sumanuto inflatorno džeparenje i pomahnitali bezvredni dinar.

Korupcija je dete tranzicije, simbol kvarenja ekonomske vlasti i amblem potkupljivanja političke elite, što se manifestuje maksimiranjem profita, kršenjem zakona i uzurpiranjem javnih resursa. Bazični koruptivni mehanizam jeste destruktivna transformacija društvenog u privatni kapital. U ekonomskom životu zagospodarila je sistemska korupcija, čiji je generator loš politički sistem, koji je proizvodio transmisione tajkune u ministarske stanove od pet ari. Demokratski opijene vlade proćerdale su već 15 milijardi evra od privatizacije i još 10 milijardi od brzog zaduživanja tokom poslednjih deset godina. Tako je sklepan novi model nultog investiranja u rak ekonomiju, koja ide unazad na pohabanim točkovima nadevropske potrošnje u formi tranzicije kroz tranziciju. Neizlečivi budžetski deficiti i narkomanski javni dugovi jesu amblem usidrene fiskalne krize integrisane sa dugoročnom ekonomskom depresijom. U tom ambijentu, i „reforma tzv. reforme“ promovise trajnu finansijsku recesiju, koju ne „razbija“ ni novi model tzv. pametnog razvoja niti inovativna poreska politika, koja je primitivno instalirala „nenaučne, iz rukava date“ kriterijume EU. Pao je, dakle, i Mastroiht; naša tranzicija oborila je i EU, jer su svi kriterijumi dati iz pocepanih rukava potkupljene nauke. Ako je brak penzija za propale ljubavnike, onda je i tranzicija mrak za propale države.

4 MEĐUNARODNI TOKOVI KAPITALA I EKONOMSKA STABILNOST

U aktuelnom globalnom svetu, stvoren je paralelni finansijski sistem u senci, koji operiše sumama koje mnogostruko prevazilaze obrt realne

ekonomije pod kontrolom svetskih elita, u čijim vlastima se nalazi mašina za štampanje novca u neograničenom obimu, mehanizam berzanskih spekulacija na virtuelnim derivatima, ogromne kamate na svetske zlatne rezerve koje se čuvaju u sistemu federalnih rezervi i njegovom međunarodnom pobratimu BIS (Bank of International Settlements). Poenta se nalazi u tome što svetska elita ozbiljno kontroliše finansijski sistem u senci, jer ima svoju ideologiju, koju i promovise. To je ipak nadaleko čuvena vlast novca bazirana na kamatama i zelenaštvu, liberalnoj ideologiji finansijalizacije i juvenalnih tehnologija. (Ristić, Komazec, & Ristić, 2014).

Ultra bogati neoliberalnog kapitalizma stvorili su jednu novu finansijsku oligarhijsku formu vladavine sa neobjavljenim ratom protiv srednje klase, radnika i siromašnih. U tom kontekstu, evropska ekonomija blagostanja prestala je istoga trenutka kada je država počela da spašava i banke i kompanije da se ne bi porazio liberalizam i da bi se pokazalo narodu da koncept države blagostanja nije izdržao zbog naleta finansijalizacije.

Proces finansijalizacije je na svetskom nivou povećao javni dug za 30 hiljada milijardi dolara, a „novi novac“ (plasmani centralnih banaka) za 10 hiljada milijardi dolara. Privatni dug planetarnog sveta (domaćinstva, kompanije, finansijski i nefinansijski sektor) uvećan je za 22 hiljade milijardi dolara, dok je tržišna vrednost akcija na berzama narasla za 26 hiljada milijardi dolara. To pak znači da je svet realne ekonomije uvećan za samo 8. hiljada milijardi dolara., a finansijski sektor za 88 hiljada milijardi dolara, što je skor od 11:1. Laki novac po pravilu odlaze kod finansijskih mešetara koji uvećaju svoja vlasnička prava. Tako je finansijska ekonomija srušila realnu ekonomiju. Tako je i Nemačka svojom vladavinom u evro zoni veštački stvorila jeftinu valutu na osnovu koje njena privreda ima konkurentnu prednost na tržištima u razvoju.

Danas se većina razvijenih zemalja globalnog sveta oslanja na makro prudencijalnu regulativu (regulativne mere koje se preduzimaju radi kontrole sistemskog finansijskog rizika, nadgledanje finansijskog tržišta, smanjenja odnosa zajmova prema vrednosti, strože standarde garancija na hipoteke, ograničenja finansiranja kupovina stanova, viši nivo naplate

hipoteka i restrikcije upotrebe penzijskih fondova za plaćanja pri kupovini stanova).

Neoliberalizam je ekonomski i finansijski model čija je svrha da stvori uslove za podsticanje mobilnosti transakcionog kapitala i za globalne tokove proizvodnje i distribucije kako bi se pojedine države počele intenzivnije uključivati u globalni kapitalizam. Transnacionalni kapital koristi svoju moć da preuzme kontrolu nad državnim finansijama i nametne dalja odricanja radne snage u cilju stvaranja većih socijalnih nejednakosti. Transnacionalni kapital koristi svoju strukturnu moć da ubrza demontiranje svega onoga što je ostalo od socijalne države i sistema socijalne zaštite. U tom pravcu, treba više sredstava da ostane za organizovani kriminal, pranje novca i korupciju (CRIM) koji su u 2013 godini za poslednje tri godine u EU štetno narasli sa 120 na 328 milijardi eura godišnje. Tzv. gubitak EU zbog korupcije na godišnjem nivou iznosi 328 milijardi eura, što predstavlja jednu trećinu predloženog sedmogodišnjeg budžeta EU od 2014. do 2020 godine, uključujući lobiranje, kao metod legalne korupcije, i odliv novca iz budžeta i fondova u privatne ruke. To lakše ide kada je niska inflacija na dugi rok, koja kada se udruži sa usporenim privrednim rastom postaje oficijelni argument za pristalice mera ekspanzivne monetarne politike Evropske centralne banke da bi se predupredio bauk deflacije. U tom pravcu je i snižavanje kamatnog koridora između referentne kamatne stope i stope po kojoj banke polažu prekonocne depozite u okviru evro sistema (deposit facility rate). U krajnjoj instanci, ekspanzivna monetarne politika ima za cilja da štednju učini neprivačnom a da podstakne potrošnju i investicije, sve što je vezano za novi krug finansijalizacije. (Ristić, Komazec, & Ristić, 2014).

U globalnom svetu jedna po jedna država odustaje od modela kojim se dosadašnja Evropa hvalila. Intenzivno se kruni država blagostanja, a radnik je sve manje zaštićen. (Stiglitz, 2015).

To je novi model da se vidljivo poveća konkurentnost i da se nevidljivo ne poveća zaposlenost. Erozija zaštite radnika jeste novi model za mini poslove, povremene poslove i kratkotrajne poslove suludih poslodavaca neoliberalnog kapitalizma. Kriza je oborila proizvodnju, smanjila dohotke i gurnula

zaposlenost u sunovrat. Sigurnost radnog mesta nadaleko čuvene evropske ekonomije blagostanja prestala je onog trenutka kada je država počela da spašava i banke i kompanije da se ne bi porazio liberalizam i da bi se pokazalo navodno da koncept države blagostanja nije uspeo - nije izdržao udar finansijalizacije.

Agenda 21 UN predstavljala je svojevrsni akcioni plan za uspostavljanje tzv. svetske vlade i novog svetskog poretka, kako bi međunarodna elita sprovela svoje fundamentalne ciljeve, kao što su biotehnoška kontrola nad populacijom i apsolutna kontrola nad vodom, zemljom, biljkama, mineralima, infrastrukturom, sredstvima za proizvodnju, edukacijom, energijom, informacijama i čovečanstvom. U stvari agenda 21 UN ocrtava viziju centralizovanog upravljanja globalnim društvom i razotkriva globalni genocid pod zelenom maskom, što bi preko mantre o održivom razvoju dovelo do nestanka nezavršenih država i do uvođenja totalitarnog poretka sa manipulativnim tehnikama osvajanja vlasti i novom suštinom preobražaja upravljanja svetom zasnovanoj na ideji komunitarizma - na fabijanskom konceptu.

Agenda 21 UN sada već reprezentuje akcionu strategiju za preotimanje svega na planeti od strane globalnog korporativnog sistema sa svetskom vladom, što se u osnovi odnosi na totalno preuzimanje društva, država, privrede i ljudi u funkciji uspostavljanja totalitarne kontrole resursa, privatizacije baštine čovečanstva i depopulacije planete pod tzv. zelenom maskom i orvelovskim konstruktom održivog razvoja. To je totalitarno nova šema apsolutne kontrole vode, zemlje, biljaka, životinja, mineral, infrastrukture, sredstava za proizvodnju, edukacije, energije, infrastrukture i ljudi. U tom kontekstu, posebno je važno denacionalizovati obrazovanje na principu modelovanje svesti kako bi se kreirao novi čovek, stvorio novi svet i oformila nova sila za upravljanje ljudima. I to na novim principima finansijalizacije.

5 ZAKLJUČAK

Globalna paraliza ekonomije iscrpila je globalne rezerve megakapitala. Rekapitalizovati recesionu finansijsku ekonomiju sa investicionim dopingom proizvodne strukture i tržišne konkurentnosti profitne ekonomije nove zaposlenosti faktor rada i kapitala jeste globalni izazov.

U finansijskom vrtlogu, globalni kapitalizam bez država i granica uneo je anarhiju korporacijskih diktatura sa ubrzanom ekonomskom propašću čitavog sveta. Nobelovsko skretanje naučne pažnje da ekonomija treba da ide u pravcu usluga i da je vlasnička struktura fundamentalna determinanta profitabilnosti proizvela je lošu praksu da neinvestiranje u državu sklizne u kriminal, što je i ciljna funkcija tzv. korporacijskih direktnih investicija u pilule strukturnog prilagođavanja, konkurentnosti, liberalizacije,

deregulacije i privatizacije, ali i u rušilačku eksploataciju jeftinih sirovina i beskrupulozno povećanje nezaposlenosti. Kapitalizam, dakle, proizvodi nezaposlene, a globalizam proizvodi gladne po formuli globalističkog imperijalizma. Tako se dolazi do globalnog pauperizma na krilima diskreditacije ekonomske nauke, koja je zatrovana idejama novog pokreta finansijalizacije kao glavnom izazovu ekonomske stabilnosti, pogotovu u zemljama u razvoju.

CITIRANI RADOVI

- Harvi, D. (2012). *Kratka istorija neoliberalizma*. Novi Sad: Mediteran.
- Krugman, P. (2010). *Povratak ekonomije depresije*. Smederevo: Helix.
- Krugman, P. (2012). *Okončajte ovu depresiju. Odmah!* Smederevo: Helix.
- Marković, D., Ilić, B., & Ristić, Ž. (2011). *Globalna ekonomija*. Beograd: Etnostil.
- Ristić, K., Komazec, S., & Ristić, Ž. (2014). *Globalni finansijski menadžment*. Beograd: Etnostil.
- Stiglitz, J. (2015). *Velika podela*. New York.: W.W. Norton Company.

Datum prve prijave: 06.04.2016.
Datum prijema korigovanog članka: 04.10.2016.
Datum prihvatanja članka: 23.12.2016.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – APA Sixth Edition:

Ristić, Ž., Bogavac, M., & Ristić, K. (2017, January 15). Globalna finansijska kriza i izazovi ekonomske stabilnosti. (Z. Čekerevac, Ed.) *FBIM Transactions*, 5(1), 100-107. doi:10.12709/fbim.05.05.01.10

Style – Chicago Sixteenth Edition:

Ristić, Žarko, Milija Bogavac, and Kristijan Ristić. "Globalna finansijska kriza i izazovi ekonomske stabilnosti." Edited by Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 5, no. 1 (January 2017): 100-107. doi:10.12709/fbim.05.05.01.10.

Style – GOST Name Sort:

Ristić Žarko, Bogavac Milija and Ristić Kristijan Globalna finansijska kriza i izazovi ekonomske stabilnosti [Journal] // *FBIM Transactions* / ed. Čekerevac Zoran. - Belgrade - Toronto : MESTE, January 15, 2017. - 1 : Vol. 5. - pp. 100-107.

Style – Harvard Anglia:

Ristić, Ž., Bogavac, M. & Ristić, K., 2017. Globalna finansijska kriza i izazovi ekonomske stabilnosti. *FBIM Transactions*, 15 January, 5(1), pp. 100-107.

Style – ISO 690 Numerical Reference:

Globalna finansijska kriza i izazovi ekonomske stabilnosti. **Ristić, Žarko, Bogavac, Milija and Ristić, Kristijan**. [ed.] Zoran Čekerevac. 1, Belgrade - Toronto : MESTE, January 15, 2017, *FBIM Transactions*, Vol. 5, pp. 100-107.